

ШКІДНИКИ І ХВОРОБИ ЛИСТЯ *ACER TATARICUM* L. У ЗЕЛЕНИХ НАСАДЖЕННЯХ ПРАВОБЕРЕЖНОЇ ЧАСТИНИ м. ДНІПРО

Клен татарський (*Acer tataricum* L., *Sapindaceae* Juss.) є аборигенним видом для Степової зони Придніпров'я, найчастіше займає нижній ярус байрачних лісів. Відрізняється посухостійкістю [1, 10] і солевитривалістю [3, 10, 11]. Тому широко застосовується в захисних насадженнях у степовій зоні [2]. Тіньовитривала [11] і морозостійка порода. Значна стійкість до задимлення, загазованості повітря [8] і впливу промислових поліюантів [13] дозволяє широко використовувати *A. tataricum* в умовах урбоценозів. Володіє високими декоративними якостями і може з успіхом застосовуватися для створення узлісь, живоплотів, групових і одиночних посадок у парках [2].

У міських насадженнях на кленах живиться значна кількість видів філофагів [6, 12]. Вони можуть суттєво знижувати естетично-декоративні і санітарно-гігієнічні властивості кленів, а за масового розмноження призводити до дефоліації дерев.

Мета даної роботи – інвентаризація й аналіз фітосанітарного стану дерев *Acer tataricum* L. в зелених насадженнях правобережної частини м. Дніпро; виявлення комплексу членистоногих – філофагів клену татарського, й оцінка рівня їх шкодочинності.

Дослідження проводили протягом вегетаційних періодів 2019–2021 р.р. Об'єктом дослідження слугували 112 дерев *A. tataricum*, які зростають у різних районах правобережної частини м. Дніпро (урочище Тунельна Балка, острів Монастирський, парк ім. Л. Глоби, ж/м Покровський, територія Комунального закладу освіти «Середня загальноосвітня школа № 132» Дніпровської міської ради – далі СЗШ № 132). На визначених ділянках було виконано інвентаризацію дерев *A. tataricum* згідно з [5], оцінено їх життєвий стан за шкалою [9], вивчені морфометричні показники річного приросту [7].

Обстеження листків *A. tataricum* для аналізу поширення, рівня шкодочинності й встановлення видового складу членистоногих філофагів і хвороб листя проводили один раз на декаду. При зборі ентомологічного матеріалу застосовували комплекс методів еколого-фауністичних досліджень комах-фітофагів [4].

За результатами інвентаризації життєвий стан більшості досліджуваних дерев *A. tataricum* (75,0 %) був оцінений у 1–2 бали; це дерева з ростом, що загалом відповідають нормам і мають 20–25 % недіючої листової поверхні. Вік рослин коливається від 17 до 58 років. Діаметр штамбу варіює від 2,8 см (СЗШ № 132) до 30,9 см (парк ім. Л. Глоби). Висота рослин змінюється від 2,0 м до 11,5 м (Тунельна Балка); багато дерев мають спилані основні стовбури. Найкращі показники довжини річного приросту мають дерева *A. tataricum* із парку ім. Л. Глоби (в середньому 5,8 мм) і урочища Тунельна Балка (5,7 мм, відповідно); на інших ділянках довжина річного пагону майже однакова й у середньому складає 4,6 мм. Діаметр річного приросту достовірно не змінюється і в середньому для всіх дослідних дерев дорівнює 2,3 мм.

Загальний рівень ушкодження листя *A. tataricum* філофагами склав 48,6 %. Сильне пошкодження листя (50–75 %) мали дерева *A. tataricum* в урочищі Тунельна Балка і у парку ім. Л. Глоби; середнє пошкодження (25–50 %) спостерігали на всіх інших ділянках.

Серед типів пошкоджень домінували деформація і зміна забарвлення листків внаслідок живлення сисних комах – 50,5 %, відносно всіх пошкоджених листків; крайове обгризання листків гризучими комахами – 40,3 %, відповідно; найменше зустрічалося мінування (0,4 %) і галоутворення (0,5 %).

Встановлено, що до складу комплексу комах-філофагів *A. tataricum*, що зростають у зелених насадженнях правобережної частини м. Дніпро, входить 29 видів із 15 родин 24 родів. При цьому доля Hemiptera складає 41,4 %, Lepidoptera – 27,6 %, Coleoptera – 20,7 %, Thysanoptera – 6,9 %, Diptera – 3,4 %.

Серед видів домінуючими є такі (у порядку зменшення зустрічальності): листоблішка кленова (*Rhinocola aceris* Linnaeus, 1758), попелиця велика яворова (*Drepanosiphum platanoidis* Schrank, 1801), довгоносик листовий довгастий (*Phyllobius oblongus* Linnaeus, 1758), несправжньощитівка акацієва (*Parthenolecanium corni* Bouche, 1844), попелиця кленова жилкова (*Periphyllus testudinaceus* Fernie, 1852), перифіл строкатий (*Periphyllus minutus* Shar., 1952), попелиця щетинкова довговуса кленова (*Periphyllus aceris* Linnaeus, 1761), попелиця кленова поодинок, або прикрашена (*Drepanosiphum acerinum* Walker, 1848), міль-крихітка кленова (*Stigmella aceris* Frey, 1857), міль-строкатка (*Caloptilia rufipennella* Hubner, 1796), листовійка кленова (*Acleris forsskaleana* Linnaeus, 1758).

Середній рівень ураження листків і молодих плодів специфічною хворобою клену татарського – чорною плямистістю (збудник гриб *Taphrina polyspora* (Sorokin) Johanson, 1886) становить 44,8 %, на окремих ділянках – до 100 % (ж/м Покровський, о. Монастирський); борошнистою росою клена (збудник гриб *Uncinula aceris* (DC.) Sacc., 1882) – 3,5 %. Інших хвороб листя за період дослідження виявлено не було.

Пропонується подальше більш детальне дослідження комплексу природних ентомофагів визначених видів шкідників для здійснення біологічного контролю за лісовими культурами, що зростають в умовах промислового міста.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бельгард А.Л. Степное лесоведение. М.: Лесная промышленность, 1971. 321 с.
2. Букштынов А.Д. Клен. М.: Лесная промышленность, 1982. 86 с.
3. Екологія лісів: навч. посібн. Умань: ВПЦ «Візаві», 2019. 222 с.
4. Зайцева І. Дендробіонтні філофаги *Tilia* L. у насадженнях м. Дніпро: весняна фенологічна група. *Питання біоіндикації та екології*. Запоріжжя: ЗНУ, 2018. Вип. 23. № 1. С. 146–168.
5. Інструкція з технічної інвентаризації зелених насаджень у містах і селищах міського типу, затверджена Наказом Державного комітету будівництва, архітектури та житлової політики України від 24.12.2001 р. *Офіційний вісник України*. 2002. № 10. С. 223.

6. Кардаш Є.С., Соколова І.М. Структура комплексів комах-фітофагів листяних насаджень м. Харків. *Біорізноманіття, екологія та експериментальна біологія*. 2020. Т. 22. № 1. С. 68–81. DOI: <https://doi.org/10.34142/2708-5848.2020.22.1.07>.
7. Клейн Р. Методы исследования растений. М.: Колос, 1974. 527 с.
8. Кулагин Ю.З. Древесные растения и промышленная среда: монография. М.: Наука, 1974. 125 с.
9. Левон Ф. М. Зелені насадження в антропогенному трансформованому середовищі: монографія. Київ: Вид-во ННЦ ІАЕ, 2008. 364 с.
10. Поворотня М.М. Еколого-фізіологічний аналіз стійкості видів роду *Acer* у техногенних умовах теплових електростанцій Дніпропетровщини: дис. ... канд. біол. наук: 03.00.16. Дніпропетровськ, 2016. 250 с.
11. Погребняк П.С. Общее лесоводство. изд-е 2-е, перераб. М.: Колос, 1968. 440 с.
12. Frank S.D., Klingeman W.E., White S.A., Fulcher A. Biology, injury, and management of maple tree pests in nurseries and urban landscapes. *J. Integrated Pest Management*. 2013. Vol. 4 (1). P. 1–14. DOI: <http://dx.doi.org/10.1603/IPM12007>
13. Lapyga I.V. Condition Photosynthetic Apparatus of *Acer Platanoides* L. and *Acer Tataricum* L. on the Territory of Sanitary-Protective Zone «S. Kovalska RCS» in the City of Kyiv. *The Development of Nature Sciences: Problems and Solutions*. Materials of the International research and practical conference (Brno, Czech Republic, April 28, 2018). Brno, Czech Republic: «Baltija Publishing», 2018. P. 89–93. URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3371278

Денис ЗОРИН

(Івано-Франківськ, Україна)

ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА ДНІСТРОВСЬКОГО ЕКОКОРИДОРУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ МЕРЕЖІ УКРАЇНИ

Дністровський меридіональний екокоридор є одним із основних елементів національної екомережі загальнодержавного значення. Просторово він обмежений долиною річки Дністер по всій її довжині, а також прилеглими водно-болотними, лісовими та іншими екосистемами. Починаючись на Головному європейському вододілі, цей коридор з'єднує Поліський, Галицько-Слобожанський та Степовий широтні коридори.

Географічно, Дністровський екокоридор поєднує між собою ландшафти і осередки біорізноманіття Українських Карпат і Західноукраїнського краю Широколистяної вологої теплої зони з Подільсько-Придніпровським лісостеповим краєм Лісостепової недостатньо зволоженої теплої зони та Дністровсько-Дніпровським і Причорноморським середньостеповими краями Степової посушливої дуже теплої зони.

Головною метою формування екомережі Дністровського екокоридору є збереження і відтворення біорізноманітності ріки Дністер та її долини з прилеглими природними ландшафтами та забезпечення вільного розселення і міграції видів рослин та тварин і обміну генетичним матеріалом. Створення Дністровського екокоридору